6

మన్నుతిన్న మనిషి

చిలుకూరి దేవపుత్ర

“సంగటి తిందువురా!” అంటూ అసహనంగా మొగుణ్ణి పిలిచింది ఓబుళమ్మ. రామచంద్రుడు పరధ్యానంగా కొట్టం బయట ఉన్న అరుగు మీద కూచుని శూన్యంలోకి చూస్తున్నాడే కానీ, పెండ్లాం మాటలు వినిపించుకోలేదు.

చుట్టుపక్కల గుడిసెల్లోని వాళ్లంతా అప్పటికే సంగటో, సారికో ఇంత తిని వీధిదీపాల వెలుతురులో కూచుని సవాళ్లు (కబుర్లు) చేసుకుంటున్నారు. చిన్నపిల్లలేమో అంటేసుకునే ఆటలు ఆడుకుంటూ గోలగోలగా కేరింతలు కొడుతూ ఉన్నారు.

“సంగటి సల్లారిపోతాంది బిరీన తిందువురా!” అంటూ మొగుడి భుజాన్ని కుదిపింది అసహనంగానే.

ఉలిక్కిపడ్డట్టు పెండ్లాం వేపు చూసి, “అప్పుడే జేత్తివా వంట! ఇపుడేగదే ఎసరు బెడితివి పొయ్యిమింద!” అంటూ లేచాడు రామచంద్రుడు.

ఓబుళమ్మ మొగుడి మాటలకి సమాధానం ఇవ్వకుండానే కొట్టంలోకి వెళ్లిపోయింది.

రామచంద్రుడు లేచాడే కానీ కదల్లేదు. పెద్ద ఇత్తడి చెంబుతో నీళ్లు తెచ్చి రామచంద్రుడికి అందించింది ఓబుళమ్మ.

రామచంద్రుడు కాళ్లూ, మొహం కడుక్కున్నాననిపించుకుని భుజం పైన ఉన్న గళ్ల తువ్వాలుతో మొహం మీద ఉన్న తడిని అద్దుకుంటూ ఇంట్లోకి దారితీశాడు.

“రమేసుగాడూ, సురేసుగాడూ ఏరి? పిలువూ ఆ నాయాళ్లనీ” అన్నాడు భోజనం ముందు కూచుంటూ.

“వాళ్లు తినేసి అప్పుడే ఆడుకొనేకి పోయినారు.”

గుడ్డిదీపపు వెలుతురులో కంచం వేపు తేరిపారజూశాడు. గుమ్మడికాయంతటి రాగిముద్ద కంచంలో ముప్పాతిక భాగాన్ని ఆక్రమించగా పచ్చడి అనే పదార్థం కంచంలో ఓ వారన ఒదిగి ఉంది. దాన్ని చూపుడువేలితో అద్దుకుని నాలికకు రాసుకుని చప్పరించాడు. పుల్లగా అనిపించి మొహమంతా అదోమాదిరిపెట్టి, “ఏందే! ఈపూట గూడా చింతతొక్కేనా?” అన్నాడు నిర్లిప్తంగా.

“ఊఁ... నువ్వు రోజూ సంపాయించుకొత్తా వుండావుగదా నూర్లు నూర్లు దుడ్లు; అంతా దాసిపెట్టి పీనాసితనంతో చింతతొక్కు నూరిపెడ్తాండా!” అని ఖయ్‌మంటూ అరిచింది ఓబుళమ్మ.

“ఇప్పుడు నేనేమంటినే, అంత లావుగొంతుతో అరత్తా ఉండావు. ఈపూట గూడా చింతతొక్కేనా అంటి... అదిగూడా తప్పేనా? నీతో యా మాట మాట్లాడినా కస్టంగా ఉందే- యాల వచ్చిన సిక్కు!” అనేసి, రాగిముద్దను పెద్దపెద్ద పిడచలుగా కట్టుకుని గుళుక్కున మింగనారంభించాడు రామచంద్రుడు.

“ఔనుమడి, నాతో అంతా సిక్కేమడి! పెతి మాటకీ నా నోరు కట్టిపడేసేది నేర్చుకుండావు. ఎవురన్నా ఇంటే నేనే గయ్యాలిదాన్నని అనుకోవల్ల; నువ్వు మాత్తరం మంచోడు కావల్ల... మాట్లన్నీ మెత్తిమెత్తిగా మాట్లాడేదే మడీ, సేసేదంతా జేసేదే,” అంది స్థాయి తగ్గకుండా ఓబుళమ్మ. మొగుడి వైపు కొరకొర చూస్తూ ఉంది కనుబొమ్మలు ముడివేసి.

“నేనేం జేస్తినే పనికిమాలినదానా!” నోట్లో ముద్ద పెట్టుకొని ముద్దముద్దగా మాటాడుతూ నవ్వుమొహం పెట్టాడు.

“అవును మడి, నేను పనికిమాలినదాన్ని, గాబట్టే ఊరుగాని ఊరు వచ్చి ఈడబడి సచ్చిండేది. ఈ పొద్దుటికి ఆర్నెల్లు పొద్దాయె మనం ఈ బళ్లారికి వచ్చి; నా మాట ఏంది సాగనిచ్చినావు? మన ఊర్లో ఉండే పదె

కరాలు అమ్మేసి రాయే... ఈడ ఇంత ఇంటి జాగా కొనుక్కొని సిన్నగుడిసె బడా యేసుకుందామి అంటే నీ సెవులకి ఎక్కుతాదా యేమన్నా... ఊహుఁ ఎక్కదే... యాల ఎక్కుతాది? ఇట్ల కూలీనాలీ జేసుకొని తెచ్చుకున్న కూలిదుడ్లలోనే నూరు రూపాయల కొట్టం బాడుగకి ఇచ్చుకుంటూ ఉంటే ఆయిగా ఉంటాది నీకి,'' అంటూనే కళ్లలో నీళ్లు పెట్టుకుంది ఓబుళమ్మ.

''పొద్దన్నించీ ఈ కూతలు ఇనలేకే బయట కూకోని ఉన్నింది. మళ్లా మొదలుబెట్టివా? ఏ మాట మాట్లాడినా ఆకిరీకి పదెకరాల సేనికాడికే వత్తుంది నీ యవ్వారమంతా. మా నాయిన సంగతి నీకి తెల్సుగదా! ఆ యప్ప బతికి ఉండగా భూమిని అమ్మనిస్తాడేమే?''

''నీ శాతగాని మాటలు మాట్లాడొద్దు. నువ్వు దయిర్నెంజేసి ఆ భూమి అమ్ముతానని కుండ పగల గొట్టినట్లు జెప్పెయ్యిమడి- మీ నాయనగాదు, మీ జేజి నాయన కూడా తప్పగుంటాడు. తండ్రి ముందరికి పోతానే 'పిల్లీ' అంటే 'మ్యావ్' అంటావ్. ఏంటికి తాటి సెట్టంత జంపు ఉండావు. ఆ భూమి ఏమన్నా పండు తాందా, ఎండుతాందా అని జూల్లేదా? తొండా బిక్కిలు గుడ్లు పెట్టే భూములూ భూములే మీ నాయనకి. ఎవురి కన్నా ఉందా పాపం అట్లా భూమి... మన పెండ్లయిన అయిదేండ్లలో యా ఏడన్నా పది పల్లాలు సెనిక్కాయ మొగం జూసినామా? మూట్లు మూట్లు సెనిగిత్తనాలు దాంట్లో పోసి వచ్చేదే, ఆకాసం దిక్కు చూసుకుంటా ఉండేదే. అదే బాగా పండిందంటే ఇంత దూరం ఈ ఊరుగాని ఊరులో ఉండే గాచారం ఏంబట్టే? అది గూడా ఆలోసించేది లేదు.''

''ఏయ్! ఏమే కొంచెం నోరు కట్టేసుకో. మా నాయిన వయిసులో పెద్దోడు అనేది లేకుండా ఇట్ట మొచ్చినట్టల్లా మాట్లాడ్తా ఉండావు,'' అన్నాడు రామచంద్రుడు.

అతని గొంతులో కఠినత్వం స్పష్టంగా వినిపించింది ఓబుళమ్మకు.

''ఆఁ... పెద్దోడు పెద్దోడు... వయసులో పెద్దోడు అనే ఇన్నాళ్లూ ఇట్ల ఉండేది. ఏంటికి... వయసంట వయసు. రాతికీ రప్పకీ వయసుంటుంది.'' ఓబుళమ్మ అట్లా అంటున్నట్టే రామచంద్రుడు అన్నం తింటున్న వాడల్లా గభిక్కున లేచి వచ్చి కోపంతో రెండు పిడి గుద్దులు వీపు మీద గుద్దాడు ఓబుళమ్మని.

ఓబుళమ్మ ఊహించని పరిణామం జరిగేటప్పటికి ఏడుపు ముంచుకొచ్చేసింది. కీచుకంఠంతో ఏడవడం మొదలుపెట్టింది.

''మామ అనే గవురం గూడా లేకుండా ఇట్ట మొచ్చినట్ల మాట్లాడ్తావా? ఇంతసేపూ ఏందోలే అనుకుంటా ఉంటే... నోటికి అడ్డూ ఆపూ లేకుండా...'' అంటూనే తన కోపానికి బలం ఉండేందుకు తను తింటూ విడిచిన ఎంగిలి కంచాన్ని ఎడమకాలితో ఎగిచ్చి తన్నాడు. ఆ కంచం గిరికీలు కొట్టుకుంటూ గోడకు తగిలి ఠంగుమని శబ్దం చేస్తూ బోర్లా పడిపోయింది.

ఎంగిలిచేయి కడిగేసుకొని వచ్చి బయట అరుగు మీద కూచున్నాడు. లోపల్నుంచి ఓబుళమ్మ ఏడుపు శబ్దం సన్నగా వినిపిస్తోంది.

''ఏమప్పా రామచంద్రా!'' అన్న పిలుపు విని తలతిప్పి చూశాడు.

దాదాపు నలభై అయిదేళ్ల మనిషి నవ్వుతూ వచ్చాడు. అతను బక్కపలుచగా ఉన్నాడు. తెల్లటి పంచె, చొక్కా వేసుకొని ఉన్నాడు. అక్కడక్కడ నెరసిన మీసాలు లావుగా ఉండి అతికించినట్లున్నాయి.

''ఏం నారాయణప్పన్నా! ఆరామా? కూకో,'' అంటూ భుజం మీదున్న తువ్వాలుతో తన పక్కనున్న స్థలంలో దుమ్ము దులిపాడు.

''రేపు రావల్లప్పా నువ్వు! కౌలుబజారులో ఇంటికి పునాది యెయ్యాల్ల గదా!'' అన్నాడు నారాయణప్ప అరుగుమీద కూచుంటూ.

ఇంట్లోంచి ఓబుళమ్మ ఏడుపు వినిపించడం లేదు. 'అమ్మయ్య! మేలే, మానం గాపాడింది,' అనుకున్నాడు రామచంద్రుడు.

నారాయణప్ప ఇళ్లు కట్టే మేస్త్రీ. పదేళ్ల క్రితం అనంతపురం జిల్లాలోని కాలువపల్లి నుంచి బతుకు దెరువు కోసం పొట్టజేత పట్టుకుని బళ్లారి చేరుకున్నాడు. రాళ్లగంపలు మోసే కూలీగా జీవితం ప్రారంభించాడు. అనతికాలంలోనే మేస్త్రీగా మారాడు. ఈనాడు బళ్లారిలో బాగా పేరున్న మేస్త్రీలలో అతనూ ఒకడు. ఇప్పుడు అతని చేతి కింద అరడజను మంది బేల్దారులు (తాపీ పనివాళ్లు) ఉన్నారు. ఏడేళ్ల క్రితం ప్రభుత్వంవారు ఇచ్చిన ఇంటిస్థలంలో చిన్న పూరిగుడిసె ఉండేది. అది ఈనాడు పెద్ద మేడగా రూపాంతరం చెందింది. ఆ మేడలో రెండు గోద్రేజ్ బీరువాలూ, సోఫాసెట్టూ, రంగుల టీవీ మొదలుకొని ఎన్నో విలువయిన సామానులున్నాయి. బళ్లారిలోనే నంగనకల్లు రోడ్డుకు ఇరవై సెంట్ల ఇంటి స్థలం సంపాదించాడు. అది ఈ రోజున మూడు లక్షల విలువ చేస్తుంది. ఇవన్నీ తెలుసు రామచంద్రుడికి.

"రేపు కొంచెం మా ఇంటిపనే ఉందన్నా! రేపులే మర్నాడు రమ్మంటే వస్తా సూడీ!" అన్నాడు రామ చంద్రుడు.

"సర్లేప్పా! అట్లేగానీలే. ఉంకెవరినన్నా రమ్మం టాను... ఎంతప్పా రామచంద్రా ఈ కొట్టానికి బాడిగ?" అన్నాడు రామచంద్రుడు.

"నూర్రూపాయలన్నా!"

"'సూడప్పా! కొట్టానికి నూర్రూపాయిలు బాడి గంటే ఇంగేమన్నా ఉందా? మీకి భూమి ఉందనిం టివి గదా! దాన్ని అమ్మేసి యాడన్నా ఇంత ఇంటి జాగా కొనుక్కోని సుమారుపాటి ఇల్లు కట్టుగోవచ్చు కదా! ఇప్పట్లో చేను ఉండేదాని కంటే ఇల్లు ఉండేది ఎంత మేలనుకుండావు. ఏ గుంటూరు, విజయవాడల పక్క యితే పది ఎకరాలు ఉంటే షావుకార్ల కింద లెక్క! వాళ్లకి నీటి సౌకర్యం అట్లే ఉందీ, వాళ్లు పంటలూ అట్లే పండి స్తారప్పా! మనదిక్కు ఇరవై అయిదెకరాలు ఉండే రైతుకి కూడా ఏడాది పొడుగునా కూటికి జరిగేది కష్టం. మన చేన్లు పండేవా? ఏమన్నానా? మా కాలువపల్లెలో మా సిన్నాయన వాళ్లకి ఇరవై ఎకరాల పొలముంది. వాళ్లకి ఈ పొద్దుటికీ రెండుపూట్లా తిండికి జరిగేది ఎక్కువ! నేను జూడీ ఎకరం పొలంలేదు, గిలంలేదు- నా ముందర వాళ్లేం పనిమింద బడ్తారు. ఇప్పట్లో మన ఊర్ల దిక్కు భూమి పండిచ్చేదంటే యాడన్నా జూదం ఆడి నట్లే. లేదంటే కోడిపందెంలో దుడ్లు కాయడమేనప్పా రామచంద్రా! ముంగారు వానలు వస్తానే అప్పోసప్పోజేసి సెనిగిత్తనాలు కొండబోయి భూమిలో యేసి వస్తారా! ఇంగ వానలు సరింగా వచ్చినాయంటే పంట చేతికొచ్చి రైతు మిగుల్తాడు. లేదంటే అప్పులోల్ల కొడుకయి పోతాడంతే! వానలు మీద ఆధారపడే పంటలన్నీ ఇంతే నప్పా... నా మాట ఇనూ, నీ భూమిని అమ్మేసి రా. ఏందప్పా ఈయప్ప ఇట్ల జెప్తా ఉండాడని అనుకోవద్దు రామచంద్రా!" అనంటూనే, "వస్తానప్పా!" అని చెప్పేసి వెళ్లిపోయాడు నారాయణప్ప.

*

వీధి వీధంతా నిర్మానుష్యంగా ఉంది.

వీధిదీపాలు నిర్మలంగా వెలుగుతున్నాయి.

అరుగు మీద ఈతచాప వేసుకుని పడుకుని వున్నాడు రామచంద్రుడు. కుడివేపు ఎడంవేపు పొరలి పొరలి పడుకుంటున్నాడేగానీ నిద్రరావడం లేదు. పెండ్లాన్ని కొట్టినందుకు చాలా పశ్చాత్తాపపడుతున్నాడు. పెళ్లయిననాటి నుంచీ ఓబుళమ్మ మీద చేయి చేసుకొని ఎరగడు. అటువంటిది ఈరోజు ఆవేశంతో బాగా బలంగా గుద్దాడు. తనంటే ఎంతో ప్రేమ చూపే ఓబుళమ్మని తను కొట్టాడు. ఆమె అలా మాటాడు తోందంటే దానికి కారణం పరిస్థితులే! తాము ఇద్దరూ కలిసి ఇళ్లు కట్టే పనికిపోతే వచ్చే కూలి దుడ్లతో ఇల్లు గడవడమే కష్టం. అట్లాది సొంత ఊర్లో ఉన్న తండ్రికి నెలసరి భత్యం పంపిస్తూ, కొట్టం బాడుగ నూరు రూపా యలు చెల్లించాలంటే ఎంత ఇబ్బంది! చిన్నపిల్లలు రమేసుగాడూ, సురేసుగాడూ చినిగిన నిక్కర్లతో ఉన్నా, వాళ్లకి కొత్త నిక్కర్లు తెచ్చేదానికి దుడ్లు లేవు. ఇంక ఓబుళమ్మకి సరేసరి, ఉన్న మూడు చీరల్లోనూ చిరుగులు లేని చీర ఒక్కటీ లేదు.

ఉన్నట్టుండి తండ్రి మీద కోపం ముంచుకొచ్చే సింది రామచంద్రుడికి. తన తండ్రి వల్లే తమకి ఇన్ని కష్టాలు వచ్చాయి. తమతోపాటు ఈ ఊర్లోనే ఉండ మంటే ఉండడు. ముసిలోనికి బూమిపిచ్చి. నిజమే! బాగా పండని భూమిమింద అంతోటి మమకారం యాలో తనకైతే అర్థమేకాదు. ఈ ముసిలోడు చావన్నా చావడు. అట్ల చస్తే ఒక్కసారి బోరున ఏడ్చేసి గుంతలో పెట్టేస్తే సరిపోతుంది. ఛీ! ఛీ! ముసిలోన్ని తలుచు కుంటూ ఉంటే చంపి పారేస్తేనో అన్నంత కోపం వస్తోంది!

ఇక తను ఊరుకోడు. ఆరు నూరయినా, నూరు ఆరయినా భూమిని అమ్మి తీరతాడు- ముసిలోడు ఎంత మొత్తుకున్నా సరే!

తను ఈ నిర్ణయానికి వచ్చిందే తడవుగా అప్రయ త్నంగా లేచి కూచున్నాడు. తన పెండ్లానికి ఈ మాట చెబితే ఎంత సంతోషిస్తుందో! అలా అనుకుంటూనే గుడిసె తలుపు తోసుకుని లోపల కెళ్లాడు. బుడ్డీదీపపు వెలుతురులో ఓసారి కలయజూశాడు. పిల్లలు ఇద్దరూ ఆదమరచి నిద్రపోతూ ఉన్నారు. వాళ్లకి కొంచెం ఎడంగా కాళ్లు ముడుచుకుని మూటలా పడుకుని ఉంది ఓబుళమ్మ. మెల్లగా అడుగులు వేస్తూ ఆమెను సమీ పించి మోకాళ్ల మీద కూచున్నాడు.

"ఏయ్!... ఏయ్!... ఏమే... నిన్నే!" అంటూ పిల్చాడు.

ఓబుళమ్మ అటువైపుకి తిరిగి పడుకుంది. ఆమె నిద్రపోవడం లేదన్నది స్పష్టమైందతనికి.

"ఏయ్! నిన్నేనే..." అంటూ ఆమె భుజం మీద చెయ్యి వేశాడు.

అంతే అతని చేతిని విసురుగా తోసేసింది ఓబుళమ్మ. "అబ్బా! అంత కోపముంటే ఎట్లే ఆడ దానికి?... కొంచెం నా మాట ఇనబ్బా!"

"ఏమీ... మళ్లా కొట్టడానికి వత్తివా? కొట్టూ అదవ సిక్కినదాన్ని ఉండానుగదా కొట్టూ," అంది చురచురా చూస్తూ ఏడుపు గొంతుతో.

"నేనేం కొట్టేదానికి రాలా. మా నాయినని ఇట్ట మొచ్చినట్ల అంటే కోపం బట్టలేక కొడితి. ఇంగెప్పుడూ కొట్టనులేయే! పెమనంగా... సత్తెపెమానంగా నన్ను నమ్ము!" అంటూ ఆమె కుడిచేతిని బలవంతంగా తన చేతిలోకి తీసుకుని ప్రమాణం చేశాడు రామచంద్రుడు.

ఆమె బాధ తగ్గముఖం పట్టినట్టు గమనించాడు. "నీ మాటే ఇంటానే. ఆ బూమిని అమ్మేత్తాను. ముసిలోడు ఎంతన్నా మొత్తుకోనీలే. ఆ ఆస్తుండి మన మేం సుఖపడుతూ ఉండాం," అంటూ ఆమె పక్కలోనే పడుకుని లాలనగా ఆమెను కౌగలించుకున్నాడు రామచంద్రుడు.

"అయితే మడి తడవేలా? రేపే పోదామి," అంది ఓబుళమ్మ అతని కౌగిట్లో ఒదిగిపోతూ.

"సరేలే... రేపే..." అంటూనే ఆమె నుదుటిని ముద్దాడాడు.

*

మధ్యాన్నమయింది.

సూర్యుడు నిప్పులు చెరుగుతూనే ఉన్నాడు.

"ఏరా, ఇదేనా రావడమూ? మంచి ఎండ పొద్దున ఎల్లబారి వచ్చినారే! రాండి రాండి!" అంటూ నవ్వుతూ కొడుకునీ, కోడల్నీ, మనవళ్లనీ తృప్తిగా చూశాడు చెన్నప్ప. "వరే వరే ఎంత పెద్దగయినార్రా బుడతలిద్దరూ... రమేసూ, సురేసూ రాండ్రా!" అంటూ ఇద్దర్నీ ఆనందంగా ఎత్తుకుని ముద్దులు కురిపించాడు చెన్నప్ప.

పాత ట్రంకుపెట్టెని భుజం మీద నుంచి గుడిసె ముందు ఉంచాడు రామచంద్రుడు. "ఎట్లుంది నాయనా, నీకీ, పెయిలో బాగుందా? ఎంత సన్నగా అయిపోయినావో సూడి!" అన్నాడు.

"నేను సరేలేరా నువ్వు జూడీ, కంప అయినట్లు అయిపోయినావు. ఆ పాపా పిల్లలూ అందరూ సన్నగయిపోయినారు."

"చాన్నాళ్ల తర్వాత సూత్తే అట్లేలే మామా అనిపిచ్చేది!" అంది ఓబుళమ్మ.

"పాపా నరసక్కా!" అంటూ కేకేశాడు చెన్నప్ప పక్కింటిపిల్లని. అతను వేసుకొన్న చిరుగుల బట్ట బనియనూ, మాసిపోయి ఉన్న తెల్లని పంచే, తెల్లగా పెరిగిన గడ్డంలో కూడా అతని మొహం సంతోషంతో వెలిగిపోతోంది.

"ఏం తాత?" అంటూ ఓ పదమూడేళ్ల పిల్ల వెలిసిపోయిన ఆకుపచ్చ లంగా, జాకెట్టు వేసుకుని, రేగిపోయిన జుట్టుతో వచ్చింది. ఆ పిల్ల బంధువులమ్మాయే. వరసకి చెన్నప్పకి మనవరాలు అవుతుందంతే, అయితే చెన్నప్ప మంచితనం వల్ల అతనికి వంటావార్పూ చేయడంలో సాయపడుతూ ఉంటుంది.

"మీ సిన్నాయనా, పిన్నమ్మా, పిల్లలూ వచ్చినారమ్మా. రెండు బియ్యపుగింజలు పొయిమీద పెట్టమ్మా. ఎయ్యాలకాడ తిన్నారో ఏమో పాపా. ఆకిలితో వుంటారు. ముందు వాళ్ల కాళ్లకి నీళ్లియ్యి, తల్లీ!" అంటూ నరసక్కకి పని పురమాయించాడు చెన్నప్ప.

ముద్దుగా నవ్వి, సిగ్గుపడుతూ, గుడిసెలోకి దూరిపోయింది ఆ పిల్ల వంట చేయడానికి.

ఓ గంట తర్వాత అందరూ భోంచేశారు.

అప్పటికి పొద్దు కొంచెం వాటారింది.

ఇంటి ముందున్న అరుగుపక్కనే వేపచెట్టు గుబురుగా ఉండడం వల్ల ఎంత ఎండ పొద్దయినా చల్లగానే ఉంటుంది అక్కడ. తండ్రి పక్కనే కూచున్నాడు రామచంద్రుడు. భూమిని అమ్మేయమని చెప్పడం సాహసంగానే అనిపిస్తోందతనికి. ఎట్ల చెప్పడం? అసలు మొదలుపెట్టడమెట్లా?

చెన్నప్ప బీడీ తాగుతూనే ఉన్నాడు.

వాకిట్లో ఓబుళమ్మ కొంగు పరుచుకుని పడుకుని మొగుడివేపే చూస్తూ ఉంది. రామచంద్రుడు ఉన్నట్లుండి ఆమెవేపు చూశాడు. 'ఊఁ మొదలుపెట్టూ,' అన్నట్లు సైగ చేసింది ఓబుళమ్మ. 'కొంచెం ఉండు,' అంటూ కళ్లతోనే పెండ్లానికి సమాధానమిచ్చాడు రామచంద్రుడు.

ఓసారి దగ్గి, "సెనక్కాయ ఈసారి ఏమన్నా అయ్యేటట్లుందా నాయనా?" అన్నాడు ఎట్లా మొదలుపెట్టాలో తికమకపడుతూ.

"ఏందయితుందిరా! ఈపాటికి రెండు వానలు వచ్చింటే దాని కతే ఏరే ఉండే. వాన రాక అగ్గి తెగులు తగుల్కొని సేనంతా మలమల మాడకపాయె. ఈసారి పంట అంతే. ఈ పొద్దు రేపట్లో వాన వచ్చినా ఇత్తనానికి తిరిగేదే కష్టము. మన ఒక్క సేనికేనా అట్లయ్యిండేది? ఊరందరి సేన్ల కతా అంతే! ఒక్క మనూరేమీ- అంత లక్కా ఇట్లే ఉందంట. పొద్దున యంగటసామి జెప్పె... హిందూపురము, కదిరీ- అక్కడల్లా ఆయప్ప పోయిండెలే కొడుక్కి పిల్లని చూసేకి... అంతా ఇదే ఏడుపేనంట!... అదిసరేగానీ రాముడూ! ఎట్లుందిరా మీకి బళ్లారిలో... బేల్దారి పని ఏమన్నా నేర్చుకుంటుండావా?"

''ఊఁ నేర్చుకుంటా ఉండా,'' అన్నాడు రామచంద్రుడు మెల్లిగా.

''దినరోజూ మీమిందేరా నా యదారంతా! పంటలు ఇట్ల అగ్గిబడిపోబట్టే గదా నా పిల్లలు దేశంగాని దేశంలో కూలీనాలీ చేసేకి పొయ్యిండేది అని కడుపులో సంగటమయిపోతుందప్పా!'' అంటున్న చెన్నప్ప గొంతు మాటలు రానంత పూడుకుపోయింది.

తండ్రి తమ విషయంలో అంత బాధపడుతూ ఉంటే ఆయన్ని నొప్పి పెట్టే భూమి అమ్మకం విషయం వెంటనే ఎట్లా మొదలుపెట్టడం అని గబుక్కున లేచి, ''అట్ల దిగువ గేర్లోకిపోయి నరసిములీ్న, మల్లేసునీ, తిప్పన్న మామనీ మాట్లాడిచ్చి వత్తా నాయినా!'' అనేసి వెళ్లిపోయాడు రామచంద్రుడు.

అందాకా ఏం జరుగుతుందా అని ఎదురు చూసిన ఓబుళమ్మకు మొగుడి మీద విపరీతంగా కోపం వచ్చేసింది. 'ఛా! ఏం మనిషీ- సరిగా మాట్లాడే సమయానికి ఎల్లిపాయె... తండ్రి ముందర మాట్లాడల్లంటే దొమ్మకాయలు లేవు. నా మిందకయితే ఒంటికాలి మింద వత్తాడు,' అంటూ గొణుక్కుంది మనసులోనే.

*

రాత్రి బువ్వలు తాగే వేళయింది.

గుడిసె పక్కనే ఉన్న వీధిదీపం వెలుతురు వెన్నెలలా అరుగుమింద పరుచుకుని ఉంది.

అన్నం తింటూ ఉన్నట్లే ఒక నూరుసార్లు లోలోపలే తండ్రితో భూమి విషయం ఎట్లా మాట్లాడాలో కూడబలుక్కున్నాడు రామచంద్రుడు.

అరుగుమీద చెన్నప్ప మనుమలతో ముచ్చటగా మాట్లాడుతూ, అప్పుడప్పుడు వాళ్ల మాటలకి గట్టిగా నవ్వుతూ ఉన్నాడు.

రామచంద్రుడు అన్నం తిని బయటికి వస్తూనే చెన్నప్ప అన్నాడు, ''ఒరే రాముడూ! ఈ నాయాండ్లు బలే అసాద్దులురో! జాగరత్తగా జూసుకోవల్ల. లేకుంటే నిన్నీ, నీ పెండ్లాన్నీ బళ్లారి సంతలో మూడు బొట్లకి అమ్మేసి వత్తారు. వానాలి వానెక్క ఏం తెలివితేటలు ఉండాయిరా?'' మురిపెంగా మనుమల్ని చూస్తున్నాడు చెన్నప్ప.

రామచంద్రుడు పళ్లికిలించాడు. అతని ధ్యాసంతా తను అందాకా కూడబలుక్కున్న విషయం మీదనే ఉంది.

''రెడ్లోళ్లు భూములన్నీ అమ్మేసినారంటనే!'' అన్నాడు రామచంద్రుడు నాందీ ప్రస్తావనగా.

''యా రెడ్డోళ్లు రా?'' అన్నాడు చెన్నప్ప మనుమల మురిపెంలోంచి తేరుకోకుండానే.

''తిమ్మారెడ్డి వాళ్లు యకరా ఇరవైవేల లెక్కన ముప్పయి ఎకరాలూ అమ్మేసినారంట ఉరవకొండో ళ్లోకి.''

''ఆఁ... ఆఁ... అవున్లే, తిమ్మారెడ్డి ఈడ ఉండేదంతా అమ్మేసి, అనంతపురంలో ఇండ్ల స్థలాల యాపారం జేస్తా ఉండాడులే. వాళ్లంతా పెద్దోళ్లురా! వాళ్లకి ఉన్న ఊర్లూ, కన్నతల్లీ ఇవన్నీ ఏమీ ఉండవు. యాడ పచ్చగా, వెచ్చగా ఉంటే ఆడుంటారు. అయితే అనంతపురమాయే, లేదంటే యా అయిద్రాబాదో, ఢిల్లో- యాటికైనాసరే పోతారు- కాలి మీద కాలు ఏస్కోని బతుకుతారు,'' అన్నాడు చెన్నప్ప- బనియను జేబులోంచి బీడీకట్ట, అగ్గిపెట్టెను తీస్తూ.

''మనం మాత్రం ఈడే ఉంటాం. కరువొచ్చినా, కాటకమొచ్చినా, సేన్లు పండినా, ఎండినా ఈడే బడి ఉండల్లని యా దేవుడు జెప్పినాడు నాయినా! వాళ్లనను కొనేదేంటికి? మన గాచారం అంట్లుంది గాబట్టే ఈడే పడుండాము.''

చెన్నప్ప బీడీకట్టలోంచి ఒక బీడిని ఏరుకుని దాని మొదల్ని వేళ్లతో నములుతూ అన్నాడు- ''ఒరే తిక్క నాకొడకా! ఎవరో ఊరిడిసేసీ, ఉండేది అమ్ముకోని పోతే పోనీలేరా,'' అంటూ బీడి అంటించుకుని, మళ్లీ అన్నాడు చెన్నప్ప- ''వాళ్లాకట్ల మనమెందుకు పోతాంరా ఎర్రి నాగన్నా! కన్నతల్లట్లా ఊరూ, కన్నతల్లికంటే ఎక్కువయిన బూమమ్మని ఇడిసి ఎట్లబోతాంరా!''

''ఇట్లా నమ్మకాలు పెట్టుకొనే మడి, మనమిట్ల బతుకుతూ ఉండేది. ఇప్పటికయినా మించిపోయిండేది ఏమీలేదు నాయినా! మన బూమిని అమ్మేద్దామి. ఆ వచ్చిన దుడ్లతో బళ్లారిలో ఇంత జాగా కొనుక్కోని కొట్టాం ఏసుకొందామి. మనందరం తల్లుల పిల్లలం ఒక చోటే ఉన్నెట్లుంటాది,'' అంటూ తన మదిలో ఉన్నదంతా చెప్పేశాడు రామచంద్రుడు.

''తిక్క లంజకొడాకా నీకి ఎన్నిసార్లు జెప్పినానురా భూమి అమ్మే సుద్దే నా యదుట ఎత్తొద్దు అని,'' అన్నాడు చెన్నప్ప.

తండ్రి మాటల్లో కోపం పాలు ఎక్కువగానే వున్నట్లు తోచింది రామచంద్రుడికి. అయినా తనూ తగ్గదలుచుకోలేదు. ''నీకి బూమిపిచ్చి పట్టుకునింది. బూమి పండి పండే మడి మనం ఈ గతికి వచ్చిండేది. బాయి తొగియ్యలన్ని పదయిదువేలు అప్పు జేత్తివి.

దాంట్లో బండ బడిపాయె. బోరు ఏపియ్యల్లని పదివేల రూపాయలు కర్సు పెడితివి. నీళ్లూ పడలే, నిప్పులూ పడలే... అప్పులు అన్నీ నెత్తిమిందికొచ్చె... ఏమంటే ఆ రెండేండ్లూ వానదేవుడు కండ్లు తెరిసె గాబట్టి సెనిక్కాయ పండి ఆ అప్పులు తీరిపాయె. లేకుంటేనా, ఆ అప్పులకీ, వడ్డీలకీ నేనూ నా పిల్లలూ తీర్చినా తీరుతుండేనా- అంత అప్పు!''

''ఇప్పుడేమిరా బలే మాట్లాడుతుండావే! బళ్లారి నించీ బూమి అమ్మేకే వస్తివేమప్పా!'' అంటూ బిగ్గరగా మాట్లాడాడు చెన్నప్ప. అతని కోపం నషాళానికి ఎక్కుతోంది. అంతవరకూ తాత ఒడిని ఉన్న పిల్లలిద్దరూ బెదిరిపోయి చకచక అరుగు దిగేసి వాకిట్లో కూచున్న తల్లి దగ్గరకు చేరారు.

''ఏంటికి నీకి అంత కోపమొస్తాది బూమి అమ్మే సుద్ది ఎత్తితే?'' కాస్త కోపంగానే అన్నాడు రామచంద్రుడు.

''ఏంటికి రాదురా? అది నా పానంరా! దాన్ని అమ్మేది అంటే తల్లిని అమ్మినట్లేరా... ఎంతసేపూ దాని మింద ఎంత కర్సు పెట్టిందే జెప్తా ఉండానే! అదే లేకుంటే నువ్వు యాడుండావు? అదే జెప్పు! మా తాతా, మా తండ్రీ, నేనూ నువ్వూ ఇదే ఊర్లో గవురవంగా బతికినామంటే దాని సలవేరా! ఎట్లా నా కొడుకువి పుట్నావురా నా కడుపున. రొంతన్నా కిరీ (కృతజ్ఞత) లేని మనిషివి! అందుకే ఇట్లా మాట్లాడ్తా ఉండేది. మీ అమ్మ గీన బతికి ఉంటే పని శాతగాదని అమ్మేసే దొంగ లంజి కొడుకువిరా నువ్వు!'' అన్నాడు చెన్నప్ప అదోరకంగా మొగంపెట్టి.

''ఏమో నాకదంతా తెల్దు. బూమి అమ్మేయల్ల, నువ్వు మాతో రావల్ల. అంతే!'' కొడుకు మాటల్లో నిర్లక్ష్యం కనిపించింది చెన్నప్పకు.

''నేను వచ్చేది కాదురా... బూమినీ అమ్మేల్లేదు... ఏం జేసుగుంటావో సేసుకో పో సుద్దామి. నువ్వు నాకి నెలనెల ఇంత బత్తెం పంపిస్తా ఉండావని గదా ఇన్ని మాటలు మాట్లడ్తా ఉండేది. ఇంగనించి నీవు పంపియ్యొద్దు,'' అంటూ ఆవేశంగా మాట్లాడి మరో బీడి అంటించుకొని గుప్‌గుప్‌న లాగాడు చెన్నప్ప.

''నువ్వట్ల మాట్లాడితే మడి నాకు మండేది!'' అన్నాడు విసురుగా రామచంద్రుడు.

''ఏమి యాల మండుతాదిరా దొంగలంజకొడకా! ఏం నీ అబ్బ గంట అంతా ఇచ్చి పోగొట్టుకుండావు... నువ్వు ఎన్నన్నా అను నేను మాత్తరం బూమి అమ్మేది లేదు!''

తండ్రీ కొడుకుల కొట్లాట తారస్థాయికి చేరుకోవడంతో చుట్టుపక్కల ఇళ్లవాళ్లు అందరూ గుమిగూడారు.

''ఒరే రామచంద్రిగా ఇపుడు యాలరా ఆ బూమి అమ్మేసుద్దీ!'' అన్నాడొక ముసలాయన గుంపులోంచి వణుకుతున్న గొంతుతో.

''ఆఁ... మీరంతా ఇట్ల అనబట్టే ఈ ముసిలోడు బూమి అమ్మమంటే మోటుకేసి కూకుండాడు,'' అన్నాడు రామచంద్రుడు పెద్ద గొంతుతో.

''వాడు చూడరా! మాట్లాడేది తండ్రి అనే గవురం గూడా లేకుండా,'' అన్నాడు చెన్నప్ప వణికిపోతూ.

''బూమి అమ్మమంటే నీకేల మామా ఇంత కోపమూ?'' అంది ఓబుళ్లమ్మ.

''ఏమ్మో? ఇదంతా నీ పనేనా తల్లీ! వాడు పుట్టి బుద్ధెరిగినప్పణ్ణించి యా పొద్దేగానీ నాకి ఎదురుతిరిగి మాట్లాడి ఎరుగడు. అట్లానా కొడుకు ఈ పొద్దు వాని నోటికొచ్చినట్టల్లా కూస్తా ఉండాడు. నీయట్లా కోడండ్లు ఇంటికొకరు ఉంటే సాలు తల్లీ! ఒక కొంపకు మూడు వాకిండ్లు తెరుసుగుంటాయి!'' అన్నాడు కసిగా చెన్నప్ప. కోడలు సంసారానికి వచ్చినప్పటి నుంచీ పల్లెత్తు మాట అనని చెన్నప్ప!

''కొడుకు అదవతనాన్ని జూసుకొని నువ్విట్ల మాట్లాడ్త ఉండావు. బూమి బూమి అనుకొంటా మమ్మల్ని నిలువునా ముంచుతుండావు,'' అంది ఓబుళమ్మ మరింత కసిగా.

''ఏమ్మా! నువ్వు ఆడదానివే, మామని అట్ల మాట్లాడొచ్చా?'' అన్నది ఓ ముసలి ముత్తైదువు.

''నీకి తెల్దులే అత్తా మా ఇంటి సంగతి... మా మామని సుకపెట్టేదానికి బూమి అమ్మమంటే ఆ యప్ప ఎట్ల మాట్లాడ్తా ఉండాడో సూడి...'' అంది ఓబుళమ్మ.

''మీ మామకి ఇష్టంలేని పనిచేసి సుకపెట్టకుంటే నేమి?'' అంటూ ప్రశ్నించింది ముసిలి ముత్తైదువు.

ఓబుళమ్మకి అరికాలి నుంచి మండింది. ''అసలు మా ఇంట్లో సుద్దులోకి మీరు తల దూర్సద్దండ్రీ! నాయం జెప్పమ్మా అని అడిగితిమా?'' అంటూ కసిరినట్టు మాటాడింది.

''అమ్మా తల్లీ! యాడన్నా పొండమ్మా మాకేల ఉండేకి,'' అంటూ నొచ్చుకుంటూ ముసిలి ముత్తైదువు అక్కడి నుంచి తప్పుకుంది.

''బూమి ఎట్ల అమ్మవో నేనూ జూస్తా... లేదా నా బాగానికి వచ్చేది నాకిచ్చెయ్యి... అంతే మడి!'' అన్నాడు రామచంద్రుడు తెగదెంపులు చేసుకుంటున్నట్టు.

ఆ మాటలు వింటూనే వినరాని విషయం విన్నట్టు కొడుకువేపు చూశాడు చెన్నప్ప. అతని కళ్లల్లో గిర్రున నీళ్లు తిరిగాయి. తనకున్న ఒక్కగానొక్క కొడుకేనా ఈ మాట అన్నది? పిల్లప్పన్నుంచి కిందికేస్తే మన్నవు తుందని బుజాల మీద ఎత్తుకోని తిరిగిన తన కొడుకేనా ఈ మాటలు అంటున్నది! తను తింటే మన్ను అయిపో తుందనీ, వీడు తింటే బంగారమౌతుందనీ పెట్టి సాకీ సంతరిచ్చిన కొడుకేనా ఈ మాటలంటున్నది!

"ఒరేయ్ రాముడూ! నీ బాగం, నా బాగం ఏందిరా! అంతా నీది కాదేంరా! నాకేమన్నా నలుగురు కొడుకులు ఉండారేంరా బాగాలు పంచి ఇచ్చేదానికి? నాతో బాగం పంచుగొనేకి నువ్వు నాకీ అన్నదమ్ముడేంరా రేయ్! అంతా నువ్వే తీసుకొప్పొ! నాకేమి వల్ల! దాన్ని అమ్ముకుంటావో, పాడుజేసుకుంటావో నాకేల? నాకుండే జానేడు పొట్ట యా ఊళ్ల ఇంత అడక్క తింటే నిండదు! నీ ఇట్టిపెకారమే కానియ్యిరా!" అంటూ ఏడుపు గొంతుతో అనేసి అరుగు దిగి అక్కడి నుంచి ఒలుకుతున్న కన్నీటితో చరచరా వెళ్లిపోతున్నాడు చెన్నప్ప.

ఇలా జరుగుతుందని ఊహించని రామ చంద్రుడూ, ఓబుళమ్మా నిశ్చేష్టులయి చూస్తూ ఉండి పోయారు.

కాసేపు నిశ్శబ్దం ఆవరించింది.

"అమ్మా! తాతా ఎల్లిపోతూ ఉండాడే!" అన్నాడు సురేసు ఏడుపు గొంతుతో.

ఓబుళమ్మ మాట్లాడలేదు.

"యాటికి పోతాడులేరా రామచంద్రా! ముసి లోడు కదా! కోపమెక్కువ. కోపం సల్లారినంక తిరిగి వత్తాడు," అన్నాడు ఓ నడి వయస్కుడు.

"వస్తాడులే రాకెక్కడికి పోతాడు," అంటున్నారు కొందరు.

*

తెల్లవారుతూ ఉంది.

రాత్రంతా నిద్రపోలేదు రామచంద్రుడు. తండ్రి గురించే దిగులుపడ్డాడు. తను దుబారాగా మాట్లాడ కుండా ఉండాల్సింది అనుకుంటూ ఎన్నిసార్లు పశ్చాత్తాపపడ్డాడో!

ఓబుళమ్మలో కూడా పశ్చాత్తాపం కనిపిస్తోంది. యాటికి పోయినాడో సూసిరమ్మని రాత్రికి రాత్రే ఊర్లో తెలిసిన వాళ్ల ఇళ్లన్నీ వెతికించింది రామచంద్రుడి చేత. ఆ గేర్లో (వీధిలో) అందర్నీ అడిగి తెలుసుకుంది. తనను ఎప్పుడూ 'అమ్మా! పాపా!' అంటూ ఎంతో ఇష్టంగా పిలిచే మామనేనా తను అంత నిష్ఠూరంగా మాటాడింది అనుకుంటూ కుమిలిపోతూ ఉంది.

కరకరా పొద్దు పొడిచింది.

'ఒరే రాముడూ!' అని తండ్రి ముద్దుగా దూరం నించి కేక పెట్టినట్టు వినిపించి పిచ్చిగా చుట్టూ చూశాడు. ఎవరూ లేరు. జీవితంలో తన తండ్రినింక ఏమీ అనడు. తండ్రి కనిపించగానే అతని కాళ్లమీద పడి భోరున ఏడువాలని ఉంది రామచంద్రుడికి. ఇంక ఎన్నడూ బూమిని అమ్మేయమని తను చస్తే అనడుగాక అనడు.

"ఓ అన్నా! రామచంద్రన్నా!" అటూ రంగయ్య వచ్చాడు వగరుస్తూ. "మీ నాయిన సచ్చిపోయినాడన్నా! అద్దో మీ సేన్లో," అంటూ చూపించాడు. రెండు చేనుల అవతల ఉన్న తన చేలో ఓ తెల్లటి బట్టలున్న ఆకారం అడ్డంగా పడి ఉంది.

పిడుగుపాటు విన్నట్టు కంపించిపోయి ఉరుకుల పరుగుల మీద తన చేను చేరుకున్నాడు రామ చంద్రుడు.

వాడిపోయిన వేరుశెనగ చేనులో తల్లి యెద మీద ఆదమరచి నిద్రిస్తున్న పసివాడిలా నిర్విచారంగా నిర్మలంగా ఉంది చెన్నప్ప శవం.

ఆంధ్రప్రభ వారపత్రిక, 1 మే 1991